

T.C.
Kültür ve Turizm Bakanlığı
Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü

9 MİLLETLERARASI
TÜRK HALK
KÜLTÜRÜ KONGRESİ

GELENEK GÖRENEK VE
İNANÇLAR

BURDUR'DA DÜĞÜN OKUSU: OKUNUN HAZIRLANMASI

Kadriye TÜRKAN¹

Giriş

Türk toplumunun temel taşı aile ve onun kurulmasında ilk adım evliliğdir. İnsan hayatının üç geçiş döneminden biri olarak kabul edilen evlilik ya da evlenme, kadın ve erkeğin yaşamını birleştirmesi açısından bireysel, aile ve akrabalık bağlarının kurulması açısından toplumsal bir olgudur.

Düğün ise insan hayatının ikinci geçiş dönemi olan evliliğin en belirgin göstergesi olup Türk toplumunda evlenme, düğün öncesi, sırası ve sonrası olarak aşamalı şekilde yürütülen üç bölüme ayrılmakta ve pek çok adet ve pratiği ihtiva etmektedir. Özellikle köy gibi küçük topluluklarda düğün, bütün köyün iştiraki ile gerçekleşen bir faaliyet olması nedeniyle topluluk kutlaması niteliğine bürünerek daha geniş katılımlı bir faaliyete dönüşmektedir.

Bu çerçevede Teke Yöresinin önemli merkezlerinden biri olan Burdur'da düğünler, geçmişten günümüze değin meşakkatli törensel uygulamalarla devam etmektedir. Burdur genelinde düğünün ilk aşaması olan "düğün öncesi"nde, eş-dost ve yakın akrabaya *oku*² adı verilen davetiyeler dağıtılır. *Oku* ya da *ohuyuntu*, *Türkiye'de Halk Ağızlarından Derleme Sözlüğünde*, "düğün çağrısı yapılan kimselere verilen çay şekeri, kibrit vb. küçük armağanlar" (1993: 4611) şeklinde yer almaktadır. Düğün tüm akraba ve yakınların, konu-komşunun çağrıldığı kalabalık, şenlik havasında bir törendir. Mümkün olduğunca herkesin çağrılması amaçlanır. Çağrı işi, *okuyucular*³

1 Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, kturkan@mehmetakif.edu.tr

2 Bkz. (Kazan 2005)

3 Düğünün zamanı ve yeri, kimler arasında olduğu, düğün öncesi çıkarılan "okuyucu"lar tarafından bildirilir.

vasıtasıyla veya basılı davetiyelerle yapılır (Tezcan 2000: 39). *Okuyu* dağıtanlara *okuyucu*, *oku-*ya istinaden düğüne iştirak edenlere *okucu* denmektedir. Ayrıca günümüzde iki çeşit davetiye olmak üzere düğün için hem *oku* hem *davetiye*⁴ dağıtılması da söz konusudur.

Yörede halkı düğüne davet etmek için hem kız hem erkek tarafının dağıttığı *oku* genelde “kumaş, gömlek ve havlu” gibi tekstil ürünlerinden oluşmaktadır. *Okunun* cinsi ve değerinin belirlenmesinde, verilecek kişilerin aileye yakınlık derecesi ve davetlilerin sosyal konumu etken faktördür. *Oku*, çoğunlukla havludur. Birinci dereceden yakınlarla, bazı komşu veya dostlara iki-üç metrelik basmalar, elbiselik kumaşlar, gömlekler de *oku* olarak verilmektedir. Ayrıca *okunun* maddi miktarının belirlenmesinde verilecek kişi ya da kişilerin düğün sahibine önceden gönderdikleri *okular* da dikkate alınmaktadır. *Okunun* düğün sahipleri tarafından bizzat hanelere elden götürülerek teslim edilmesi de gelenektendir.

Günümüzde Burdur’da, özellikle eğitilmiş genç kuşak evlenirken bu geleneğe çok itibar etmese ve maddi boyutunu da düşünerek gereksiz görse de aileler çevrelerine karşı bir prestij olarak düşündükleri ve geleneğin devamlılığı için elzem olarak addettikleri *oku* dağıtma (Ölmez ve Sökmen 2012: 95) adetinden vazgeçmemektedirler.

Geleneksel bir düğün davetiyesi olarak değerlendirilebilecek *oku* bugün de Anadolu’nun pek çok yerinde uygulama boyutunda varlığını devam ettirmektedir. Geleneğin en canlı gözlemlendiği yerlerden biri olarak Ege-Akdeniz bölgesi öne çıkmakta Burdur ili sınırları içerisinde, derlemenin yapıldığı Burdur merkezde ve köylerinde de *düğün okusu* düğünün olmazsa olmazları arasında yer almakta ve gelenek canlı bir şekilde yaşatılmaktadır.

Bildiride Burdur bağlamında *düğün okusu* geleneği üzerinde durularak, son derece kapsamlı bir uygulama olan *düğün okusunun* hazırlık safhası değerlendirilecektir.

Okunun Hazırlanması

Toplumun en küçük parçası olan aile kurumunun inşasının ilanı mahiyetinde olan düğün, maddi ve sosyal boyutuyla bir dizi adet ve uygulamayı kapsamaktadır. Bu çerçevede Burdur’da düğün öncesi yapılan en önemli ve uzun hazırlıklardan biri *düğün okusu* olarak değerlendirilebilir. Aslında *oku* hazırlığı, Burdur’da evlilikten hemen sonra başlar. Zira Burdurlular müstakil bir aile kurar kurmaz kendilerine gelen her *okuyu* daha sonra çocuklarının sünnet törenlerinde ve düğünlerinde kullanmak üzere bir kenara koymaktadırlar. Bunda *oku* için harcanan yüksek meblağları az da olsa düşürme arzusu ve kendilerine gelen okunun maddi anlamda karşılığını verme isteği yatmaktadır.

Tıpkı sünnette olduğu gibi evlenmelerde de geleneksel kesimin kırsal alanı bu çağın işini okuyucular aracılığı ile duyurur. Bu işe “okuntu” çıkarmak da denir. Davetiye bastırıp yollamak ise daha çok yeni göreneklere açık ilçelerde ve kentlerde görülmektedir. “Okuyucu”lar, ülkemizin kimi yerlerinde çağrılılara hediyeler götürdükleri gibi, çağrılılardan hediyeler de alırlar (Örnek, 2016: 272).

4 Bilgi için bkz. (Boyras 2009)

Yörede yüzyıllardır devam eden *oku* dağıtma geleneği etrafında, *oku* olarak dağıtılacak malzemenin⁵ gerek satın alınmasında gerekse hazırlanması yöreye özgü adetler devreye girmektedir.

Burdur'da *oku* olarak geçmişte "peşkir, havlu, sabun veya şeker" (Çine 2003: 41) dağıtılırken, günümüzde *oku* tekstil ürünlerini içine almakta "havlu, gömlek ya da tişört ve kumaştan" oluşmaktadır. Tekstil ürünlerinin temininde Burdur merkezde özellikle Yukarı Pazar olarak adlandırılan bölümde bulunan düğüncü mağazalarına müracaat edilmektedir. Burdur'a uzak köylerde ise alışveriş için kendilerine yakın ilçeler tercih edilmekte veya sınır komşusu oldukları tekstilde ünlü Denizli İli'ne gidilmektedir. Ancak bir hayli yekûn tutan *oku* alışverişi eğer ödeme için düğünde gelen para kullanılacak ve düğünden sonraya bırakılacaksa Burdur'dan yapılması öngörülmektedir.

Yörede her düğünde dağıtılan *oku* sayısının ortalama 1000-1500 arası olduğu ifade edilmekte ve düğün sahibine maliyeti 5 bin ila 15 bin TL arasında değişmektedir. Kız ve erkek tarafı

5 Düğün öncesinde *oku* (davetiye) peşkir, havlu, sabun veya şeker, uzak yakın bütün tanıdıklara ve çevre köylere elden gönderilir (Çine 2003: 41).

Burdurlu ise *oku* için harcanan parada da ortaklık esastır. *Okunun* satın alınmasında ve hazırlanmasında kadınlar aktif rol üstlenir. Bunda tekstilden daha iyi anladıkları ve gönderilen *okunun* değerinin hemcinsleri tarafından takdir edileceği fikri etkilidir.

Oku için dağıtılan tekstil ürünlerinin başında sayı itibariyle en fazla havlu bulunmaktadır. Zira havlu evde genel bir kullanım aracı olup düğün için davet edilen herkese maliyeti bakımından uygun bir *oku* olarak düşünülmektedir. Havlular da bu alışverişlerde birkaç kalite olarak satın alınmakta, Burdurlular kendi çevrelerine ve köylerine daha iyi kalite havlu gönderirken diğer davetlilere ikinci kalite havlu gönderdiklerini söylemektedirler.

Oku olarak dağıtılan bir diğer tekstil ürünü ise kumaştır. Yörede şalvar ya da pijama diye adlandırılan giysi için kullanılan viskon kumaşlar aynı desende, genç ve yaşlı kadınlar dikkate alınarak farklı renklerde toplar halinde ve en az sekiz, on top olarak satın alınmaktadır. Kumaşlar, daha özel hediyeler olarak kadınların şahsi kullanımı için olup aile ve akraba çevresi ile yakın arkadaşlar içindir. Düğün sahibi kadınlar, kime ne kadar kumaş hediye edeceklerine kendileri karar vermek isteklerinden kumaşı mağazada kestirmemektedirler.

Oku içerisinde yer alan bir diğer parça ise erkek tişörtü ve daha çok da erkek gömleklidir. Bunlar maliyetlerinden dolayı aile çevresi, yakın akraba ve arkadaşlar için sınırlı sayıda satın alınmaktadır. Yakın akraba için daha iyi kalite ve arkadaşlar için ikinci kalite gibi ayrımlara da sıklıkla rastlanmaktadır. Akralalara aynı kalitede, farklı renklerde hediye edilen gömleklerin kalitesinin ispatı için bazen etiketlerin de üzerinde bırakıldığı gözlenmektedir.

İlde *oku* alışverişi toptan yapılmakta ve Burdur dışından yapılmadıysa sayının fazlalığından dolayı mağazanın *oku* malzemesini eve kadar getirmesi de söz konusu olmaktadır. Ayrıca *okunun* yetmemesi, daha sonra hatırlananlar çıkması gibi durumlarda bu alışveriş birden çok kez tekrarlanabilmektedir.

Okunun, sahibine düğüne en az bir hafta on gün kala ulaştırılması gerekliliği dikkate alındığında, hazırlık aşaması da düşünülerek düğünden bir ay önce alışverişin tamamlanmasına çalışılır.

Okunun hazırlığı ise bir çeşit imece ile yapılmakta hatta ailenin birinci dereceden akrabası olan hanımlar bu süreçte düğün evinde yatıp kalkarak bu hazırlıklara da yardım etmektedir. Düğün sahiplerinde daha önce hazırladıkları, *okunun* cinsi ve kimlere verileceğine ilişkin mahalle mahalle, köy köy isimlerle beraber lakapların da yer aldığı listeler bulunmaktadır.

Oku malzemesi eve getirildikten sonra, önce sayı bakımından fazla olan havlular eğer birkaç kalite ise ayrılmakta ve hazırlığına geçilmektedir. *Oku* olarak havlular özel temin edilen naylon ambalajlar içerisine hepsi aynı şekilde katlanıp yerleştirilmekte, matbaada ya da reklamcıda bastırılan ve davetiye yerine geçen düğüne ilişkin bilgilerin yer aldığı tek parça kâğıttan oluşan davetiye üzerine *okucunun* ismi ya da lakabı yazılarak içine yerleştirilmek suretiyle paketlenmektedir. Paketler aynı mahalle, köy için bir arada büyük torbalara konularak ayrılmaktadır.

Gömlekler ise sayı olarak daha az olup birinci dereceden yakın akraba için satın alınanlar ve diğerleri şeklinde ayrılarak poşetleri değiştirilmekte ve içlerine davetiye olarak hazırlanan ve

okucunun isminin yazıldığı kâğıtlar bırakılmaktadır.

Oku kumaşlarının hazırlanması ise daha çok yardım ve emek gerektirmektedir. Kumaşlar, toplar halinde alındığından tek tek ölçülerek kesilmesi lazımdır. Bunun için bir metre temin edilmekte ya da yaptırılmaktadır. Kumaş toplarının bir ya da iki tanesi düğün sahibinin pijamalık diye nitelendirdiği şalvarın yapımı için iki buçuk metrelik parçalar halinde ayrılmaktadır. Daha yakın ya da hatırlı olanlara ise üç buçuk metrelik şalvarlıklar kesilmekte ve kişinin yaşı dikkate alınarak pembe, mor ya da kahverengi çiçekli kumaş seçilmektedir. Bu kesim işlemi bazen verilecek kişinin boyu dikkate alınacak kadar özelleşmekte, boyu kısa olanlara üç buçuk yerine, üç metre otuz santimlik kumaşlar hazırlanarak kumaştan tasarruf düşünülmektedir. Kumaşlar da tıpkı havlular gibi özel bir biçimde katlanmakta, *oku* hazırlığı için yardıma gelenlerin kumaşları aynı şekilde katlaması sağlanarak poşete yerleştirilmekte ve içlerine davetiye olarak bastırılan kâğıtlar bırakılarak paketlenmektedir.

Düğün sahibinin düğünde, kendi eltileri ile *oku* olarak alınan kumaşlardan aynı renkten şalvarlar diktirmesi ve bu şekilde akrabalığın işaretlenmesi de gelenektendir. Ayrıca bu hazırlıklar sırasında evin büyükleri annee ya da babaannelerin de hazır bulunduğu ve *oku* ya müdahil olduğu ifade edilmiştir. Bu müdahale kendi akrabaları için öngörülen *okuyu* beğenmemeleri daha üstünün verilmesini istemeleri şeklinde tezahür etmektedir. Bu istekler düğün sahibi tarafından çoğunlukla olumsuz karşılanmakta ne öngörüldüğü ise o *okuda* ısrar ile kulak arkası edilmektedir.

Oku için yapılan hazırlığa, düğün sahibine daha önce gelen *okular* da dâhil edilmektedir. Bu *okuların* içerisinden davetiye babındaki kâğıtlar çıkarılmakta, poşetleri değiştirilmekte ve geldiği yerden farklı bir yere gitmesine dikkat edilmektedir. Yıllarca saklanan bu *okular*, *oku* sahiplerine aynı seviyede *oku* gönderilmesi, “okunun karşılığını verme” bakımından da önemlidir.

Ayrıca düğün sahibi düğüne davet etmek istediği ve statü açısından üstte gördüğü kişilere daha özel *okular* hazırlamaktadır. Bunun yanında birinci dereceden akrabaya elti ve görümcelere çift *oku* diye isimlendirilen hem şalvarlık kumaş hem de gömlek olmak üzere aynı eve kadın ve erkek için iki parça *oku* gönderilmektedir.

Okular Antalya, köy ya da mahalle boyutunda aynı yere gidenler olarak ayrılmakta, bu poşetlere fazladan, üzerinde isim bulunmayan *okular* da yerleştirilerek gidilen yerde unutulmalar ya da *okuyu* alanların tavsiyeleri üzerine verilecek olanlar düşünülmekte ve kimsenin bu yüzden küsmemesi ve herkesin düğüne iştirakinin sağlanması amaçlanmaktadır.

Sonuç

Kültür, toplumları şekillendiren, farklılıklarını gözler önüne seren önemli unsurlardan biridir. Kültürün bir parçası olan kimliklerin en önemli göstergesi gelenekler ise geleceğe taşınma yolunda, gelenek taşıyıcılara büyük sorumluluklar yüklemektedir. Bu bağlamda Burdur’da yüzyıllardır devam eden *oku* geleneği, günümüzde de canlı bir şekilde belki de geçmişten daha gösterişli olarak yaşamaya devam etmektedir. Evlenme çağındaki genç kuşak, sadece davetiyenin yeterli olduğunu düşünerek *okuya* hem modası geçmiş hem de maliyetli ve gereksiz bir gelenek olarak baksa da aileler, *oku* dağıtılması konusunda bir hayli ısrarcı davranmaktadır. Zaman zaman yerel basında halkın sesi olarak *oku* yerine sadece davetiyenin yeterli olması gerektiğinden

bahsedilmekle birlikte gelenek temsilcilerinin çevreden, “bir oku bile dağıtamadı” denmesinden çekindikleri bilgisi aktarılmaktadır. Bir yandan maliyetli bir tören olan düğün için yapılan pek çok harcamanın yanında *okular*, bir hayli yekûn tutarken bir yandan da itibar meselesi olarak görülerek, düğünün olmazsa olmazları arasında değerlendirilmektedir. Geleneğin devamlılığı konusunda son derece kararlı olan Burdurlular, “senelerdir bize gelen *okuların* karşılığını vermeliyiz” düşüncesiyle, *oku* olarak adlandırılan geleneksel düğün davetiyesini dağıtmakta hatta çocuklarının sadece davetiye gönderdiği yerlere onlardan habersiz *oku* hazırlayıp göndererek sözlü kültürün, kimliğin ve geleneğin yaşatılması ve sonraki kuşağa taşınmasında, kültür aktarıcısı olarak üzerlerine düşen görevi özveriyle yerine getirmektedirler.

KAYNAKLAR

- Boyraz, Şeref (2009), “Okuntu’dan Davetiyeye Bir Dönüşümün Anatomisi”, *Millî Folklor*, S.84, s.87-96.
- Çine, Hamit (2003), *Burdur’dan Damlalar Folklor (Halkbilimi)*, Burdur: Arzu Ofset ve Reklam Ajansı.
- Kazan, Şevkiye (2005), “Burdur’da Hayatın Çeşitli Safhaları ile İlgili Dinî-Manevî İnançlar Âdetler ve Büyüsel Pratikler”, *1. Burdur Sempozyumu Bildirileri Cilt-2*, s.1493-1522.
- Ölmez, Nurhan- Sultan Sökmen (2012), “Isparta-Gönende Geçmişten Günümüze Evlenme Âdetleri” *Millî Folklor*, S: 95, s. 333-344.
- Örnek, Sedat Veyis (2016), *Türk Halkbilimi*, Ankara: Bilgesu Yayıncılık.
- Tezcan, Mahmut (2000), *Türk Ailesi Antropolojisi*, Ankara: İmge Yayınları.
- *Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü Cilt XII*, TDK Yayınları, Ankara, 1972, s. 4611.

KAYNAK KİŞİLER

- Faden Özdemir, Burdur 46 yaşında, ev hanımı, ilkokul mezunu. Haziran 2013 ve Nisan 2017 tarihlerinde yapılan mülâkatın ses kaydı ve deşifre metni KT arşivindedir.
- Neslihan Bettaş, Burdur 67 yaşında, ev hanımı, ilkokul mezunu. Ekim 2015 tarihinde yapılan mülâkatın ses kaydı ve deşifre metni KT arşivindedir.
- Elif Sarı, Burdur 50 yaşında, ev hanımı, ilkokul mezunu. Ekim 2015 tarihinde yapılan mülâkatın ses kaydı ve deşifre metni KT arşivindedir.
- Vesile Sarı, Burdur 19 yaşında, ev hanımı, lise mezunu. Ekim 2015 tarihinde yapılan mülâkatın ses kaydı ve deşifre metni KT arşivindedir.
- Lütfiye Kaya, Burdur 25 yaşında, gıda mühendisi, lisans mezunu. Nisan 2017 tarihinde yapılan mülâkatın ses kaydı ve deşifre metni KT arşivindedir.
- Zeynep Kaya, Burdur 43 yaşında, ev hanımı, ilkokul mezunu. Nisan 2017 tarihinde yapılan mülâkatın ses kaydı ve deşifre metni KT arşivindedir.
- Hatice Yün, Burdur 70 yaşında, ev hanımı, ilkokul mezunu. Nisan 2017 tarihinde yapılan mülâkatın ses kaydı ve deşifre metni KT arşivindedir.
- Tuba Duran, Burdur 32 yaşında, ev hanımı, ön lisans mezunu. Nisan 2017 tarihinde yapılan mülâkatın ses kaydı ve deşifre metni KT arşivindedir.